

ACİL SERVİSTE HASTA YAKINLARI ÖFKE SEVİYESİ VE BİLİŞLER İLİŞKİSİ PİLOT ÇALIŞMASI

Alişan Burak Yaşar¹, Serap Erdoğan Taycan², Dilara Usta³, Can Uğurpala⁴, Kadir Özdel⁵, Hakan Türkçapar⁶

¹Marmara Üniversitesi Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği, İstanbul

²Sağlık Bilimleri Üniversitesi Haydarpaşa Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Psikiyatri Kliniği, İstanbul

³Üsküdar Üniversitesi Psikoloji Bölümü, İstanbul

⁴Samsun Vezirköprü Devlet Hastanesi Psikiyatri Kliniği, Samsun

⁵Sağlık Bilimleri Üniversitesi Dışkapı Yıldırım Beyazıt Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Psikiyatri Kliniği, Ankara

⁶Hasan Kalyoncu Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Gaziantep

AMAÇ: Acil servisler, acil müdahale gerektiren vakaların, yaralanmaların, riski yüksek hastaların kısacası hayat ile ölüm arasındaki çizginin yüksek gerilimle yaşandığı yerlerdir. Bu nedenle hem acil çalışanları hem hasta ve hasta sahipleri için stresli mekânlardır. Şiddetin gerçekleştiği yerle ilgili bildirilere baktığımızda şiddetin en sık acil servislerde olduğu gösterilmiştir. Bu araştırma acil servis bekleme salonundaki hasta yakınlarının öfke ve şiddete eğilimleri ile bilişsel çarpıtmaları arasındaki olası bağıntıların belirlenmesi ve ileride yapılacak bunlara yönelik psikoeğitim materyallerinin geliştirilmesi çalışmalarına kaynak oluşturmak amacıyla planlanmıştır.

YÖNTEM: Araştırma Haydarpaşa Numune Hastanesi Acil Servisine başvuran ve sıra bekleyen hasta yakınlarına uygulanmıştır. Hasta yakınlarının anlık öfke ve sıkıntısını niceliksel olarak ölçmek için Öznel Öfke ve Sıkıntı Ölçeği, niteliksel olarak ölçmek için ise Beier Cümle Tamamlama ölçeğinin kısaltılmış-revize hali test olarak uygulanmıştır. Hastaların yakınlarının genel olarak nasıl hissettiklerini öğrenmek için Sürekli Öfke Ölçeği (SÖÖTÖ) ölçeğinin kısaltılmış hali uygulanmıştır. Bu ölkeyi nasıl ifade ettiklerini görmek adına Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ) kullanılmıştır. Bilişsel hataları belirlemek adına Düşünce Özellikleri Ölçeği ve Öznel Düşünceler İnanç Ölçeğinin kısaltılmış hali kullanılmıştır. Bu ölçekler kısaltılmış olup toplam 65 sorudan oluşmaktadır. Araştırmaya toplam 37 hasta yakını katılmıştır.

BULGULAR: Niceliksel Bulgular: Çalışmaya 21 kadın (%56,8) 16 erkek (%43,2) katılımcı katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 31,28 idi. Öznel öfke puanı ile öznel sıkıntı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve güçlü bağıntı ($r=0,807$, $p<0,001$) vardı. Şiddet eğilimi ile sürekli öfke arasında orta güçte ve anlamlı ($r=0,418$, $p=0,034$) bir ilişki tespit edildi. Doktora yönelik olumsuz öznel inançlarla, hemşirelere yönelik ve personele yönelik öznel olumsuz inançlar arasında anlamlı bağıntılar (sırasıyla: $r=0,711$, $p<0,001$, $r=0,642$, $p<0,001$, $r=0,645$, $p<0,001$) vardı. Hep ya da hiç tarzı düşünce ile öznel sıkıntı ($r=0,445$, $p=0,038$) ve öznel öfke ($r=0,537$, $p=0,18$) arasında anlamlı düzeyde bağıntılar bulunmuştur. Hep ya da hiç tarzı düşünce ile personele yönelik düşüncelere dair olumsuz inançlar arasında istatistiksel anlamlılık sınırında ters bağıntı ($r=-0,514$, $p=0,05$); -meli -malı tarzı düşünce ile sürekli öfke puanı arasında orta güçte ($r=0,488$, $p=0,34$) bağıntı bulunmuştur.

Niteliksel Bulgular: Revize Beier cümle tamamlama testindeki "Elimden gelse..." sorusuna katılımcıların %28'i "Sistem içinde bir şekilde çözüm geliştirdim", %20'si "hasta olmasaydım", %16'sı "Başka yere / özele giderdim", %8'i de "Hekime şiddet uygulardım" cevabını vermiştir. Aynı testin «hastane..» sorusuna katılımcıların %20'si "Sıra beklemek kötü", %16'sı "Kirli/düzensiz", %12'si "Kalabalık", %12'si "Çalışanlar ilgisiz/sorumsuz/kötü" yanıtını vermiştir, %16'sı yanıtlamamıştır. "Hastam çok kötü çünkü..." sorusuna katılımcıların %25'i cevap vermemiştir. Cevaplayan katılımcılar arasında %53'ü hastasına atıfta bulunmuş, %38'i çalışanlara, kuruma veya sıra beklemeye atıfta

bulunmuş, %7'si ise diğer sebeplere atıfta bulunmuştur. «Doktorlar...» sorusuna katılımcıların %44'ü olumsuz cevap, %20'si empatik cevap, %16'sı ise olumlu cevaplar vermiştir.

SONUÇ: Çalışmada öznel öfke ve stres düzeylerini yüksek tarifleyen hasta gruplarının "hep ya da hiç" tarzında düşünce sistemine sahip oldukları görülmüştür. Stres altında bilişlerdeki çarpıtmaların daha yüksek düzeyde olduğu bilinen bir gerçektir. Bununla birlikte bu düşünce yapıları ve çarpıtmalara cevap olacak bir bilgilendirme sistemi bulunmamaktadır. Gerek acil servislerdeki bekleme odaları gerekse ana akım medyada stres altında hasta yakınlarında oluşan bu çarpıtmalara karşı bir çalışma yapılması ve bilgilendirici kampanyalar başlatılması bir ihtiyaç olarak görülmüştür. Çalışmanın uygulanması sırasında uygulayıcıların gözlemi öfke düzeyi yüksek olan hasta yakınlarının çalışmaya katılmama eğiliminde oldukları yönündedir. Bekleme süresi uzun olan ve öfke düzeyi yüksek olan kişilerin araştırmaya daha az oranda katılması sonuçlarda bu anlamda bir yanlışlık yaratmaktadır. Acil servis yeşil alan bekleme salonundaki hasta yakınları, hastalarının acil ihtiyaçları olmasa bile sağlık hizmetinin ivedi gerçekleştirilmesini beklemektedirler. Bu beklenti hasta yakınlarının hastaları ile veya durumsal öfkelerini sisteme ve sağlık çalışanlarına yönelttiği görülmektedir. Bu doğrultuda sistemin acil servis koşulları yerine, hizmet alıcıların ihtiyacına yönelik polikliniği hizmetleri üzerine çalışılmasının bir çözüm olabileceği fakat bunun öncesinde acil servis yükü ve acil çalışanlarının görev tanımı ve görev usulleri ile ilgili vurguların hasta ve hasta yakınlarına eğitim materyelleri ile anlatılmasının bu öfke ve bilişlerde farklılık yaratabileceği düşünülmüştür. Bu planlamalar yapılırken bilişsel çarpıtmalar için kullanılan yöntemlerden özellikle "ya hep ya hiç" çarpıtmaları için kullanılan tekniklerin gruplara uygulanması ile ilgili yöntemler ağırlıklı kullanılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, acil servis, sağlık çalışanları, bilişsel çarpıtmalar

Tablo 1. Düşünce Özellikleri Ölçeği Korelasyonları

		Öznel Sıkıntı	Öznel Öfke	ŞEÖ	SÖÖTÖ	Doktora yön. düş. inanç	Hemşireye yön. düş. inanç	Personele yön. düş. inanç
Zihin Okuma	Bağıntı Katsayısı Sig. (2-yönlü) N	-,092 ,668 24	-,177 ,444 21	-,199 ,400 20	-,295 ,206 20	-,429 ,076 18	-,290 ,259 17	-,313 ,221 17
Felaketleştirme	Bağıntı Katsayısı Sig. (2-yönlü) N	,065 ,770 23	-,070 ,769 20	-,345 ,148 19	-,063 ,796 19	-,425 ,089 17	-,384 ,142 16	-,463 ,071 16
Hep Hiç	Bağıntı Katsayısı Sig. (2-yönlü) N	,445* ,038 22	,537* ,018 19	,182 ,471 18	,305 ,219 18	-,263 ,324 16	-,462 ,083 15	-,514 ,050 15
Duygudan Sonuç	Bağıntı Katsayısı Sig. (2-yönlü) N	,199 ,363 23	,131 ,581 20	,162 ,508 19	-,103 ,675 19	,102 ,696 17	,169 ,532 16	,002 ,993 16
Etiketleme	Bağıntı Katsayısı Sig. (2-yönlü) N	,000 ,999 23	,198 ,403 20	,192 ,431 19	,148 ,547 19	-,020 ,939 17	-,044 ,872 16	-,145 ,593 16
Zihin filtreleme	Bağıntı Katsayısı Sig. (2-yönlü) N	,137 ,534 23	-,031 ,897 20	,216 ,375 19	-,239 ,324 19	-,189 ,467 17	-,257 ,337 16	-,433 ,094 16
Aşırı genelleme	Bağıntı Katsayısı Sig. (2-yönlü) N	,237 ,288 22	,171 ,472 20	-,057 ,823 18	-,057 ,823 18	-,217 ,402 17	-,494 ,052 16	-,510* ,044 16
Kişiselleştirme	Bağıntı Katsayısı Sig. (2-yönlü) N	,127 ,562 23	,096 ,688 20	-,119 ,628 19	,199 ,413 19	-,217 ,402 17	-,494 ,052 16	-,510* ,044 16
Meli Mali	Bağıntı Katsayısı Sig. (2-yönlü) N	,102 ,645 23	,058 ,807 20	,112 ,647 19	,488* ,034 19	-,280 ,276 17	-,299 ,260 16	-,280 ,293 16
Olumluyu Küçültme	Bağıntı Katsayısı Sig. (2-yönlü) N	-,099 ,654 23	-,192 ,418 20	,082 ,740 19	-,269 ,266 19	-,162 ,533 17	-,202 ,453 16	-,377 ,150 16

TÜRKİYE DUYGU HARİTASI VE POLİTİK YANSIMALARI

Gökben Hızlı Sayar¹, Hüseyin Ünübol²

¹Üsküdar Üniversitesi, NPFeneryolu Tıp Merkezi, İstanbul

²Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

AMAÇ: Politik psikoloji ve sosyal psikoloji geçmişte insan davranışını anlamaya çalışırken kognisyon odaklıydı. Nörobilimdeki gelişmeler politik psikolojide duyguların rolüne verilen dikkati artırdı (1). Son dönemlerde araştırmalar politik psikolojide üç grup duygunun öneme vurgu yapmaktadır: korku/kaygı, öfke/hostilite, iyimserlik/coşku (2). Bu üç duygu politik akımlarda etkili rüzgar sağlamaktadır. Geçmişte sanılanın aksine gerek politik psikoloji gerekse diğer alanlarda insanların karar mekanizmalarında pozitif ve negatif duygular önemli rol oynamaktadır. Duyguların nörobiyolojik, kültürel, kalıtsal kodları belirgin olabilmektedir. Bu araştırmanın amacı Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinde pozitif-negatif duygular ve duygu ifadesi ile ilgili farklılıkların incelenmesidir ve sonuçlara göre oluşturulan duygu haritasının 31 Mart 2019 yerel seçim haritası ile karşılaştırılmasıdır.

YÖNTEM: Bu çalışma Türkiye genelinde sürdürülen Türkiye Bağımlılık Haritası Çalışması (TURBAHAR) kapsamında yürütülmüştür. Örneklem bölgesinde ikamet eden kişilerin katılımı üzerinden planlanmıştır. Her bölgeden en az 200 en çok 2000 kişi dahil edilmiştir. Dahil olma kriterler, 18 yaşının üstünde olma, anketleri doldurmaya engel mental hastalığı bulunmamasıdır. Nüfus yoğunluğunun fazla olduğu bölgelerden daha fazla örneklem seçilmiştir. Çalışma için 24990 kişiyle görüşülmüştür. Bu kişilerden 24494 kişinin verileri kriterleri karşıladığı, ölçekleri tam olarak doldurduğu için analizleri yapılması uygun görülmüştür. Araştırmadaki katılımcılar Eylül 2018-Ekim 2018 tarihleri arasında okullar, belediye binaları, özel şirketler gibi çeşitli çalışma alanları ve muhtarlık, kurslar, yardım dernekleri gibi ortak kamu alanlarındaki bireylerden seçilmiştir. Bilgilendirilmiş gönüllü formunun imzalanmasının ardından içerisinde veri toplama araçlarının bulunduğu kitapçık haline getirilmiş anketler hazırlanmış ve katılımcının bu anketleri görüşmeci gözetiminde kendi bildirimine dayalı doldurması sağlanmıştır. Ölçeklerle ilgili yönergeler hem sözel hem de yazılı olarak verilmiştir. Araştırmada tamamı klinik psikolog olan 125 görüşmeci görev almıştır. Uygulama esnasında yardım isteyen katılımcıların soruları yanıtlanmıştır. Anketlerin doldurulması her bir katılımcı için ortalama 45 dakika almıştır. Çalışmanın etik onayı Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06/2018/800 numara ile alınmıştır. Katılımcılar sosyodemografik bilgi formu, Kısa Semptom Envanteri, Pozitif ve Negatif Duygulanım Ölçeği doldurmuşlardır.

BULGULAR: Araştırmaya 12191 kadın (%49. 8) ve 12303 erkek (%50.2) katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 32.3±11.06 yıl, yaş aralığı 18-81'dir. Katılımcıların %43.1'inin evli, %53.3'ünün bekar olduğu saptanmıştır. Katılımcıların %12.2'si ortaokul ve altı eğitim düzeyine sahipken, %26.1'i lise mezunu, % 54.5'i lisans ve ön lisans, %7.1'i lisans üstü eğitim düzeyine sahiptir. Kısa Semptom Envanteri Anksiyete alt ölçeğinde alınabilecek en yüksek puan 65 iken Türkiye ortalaması 22.9 bulunmuştur. Güneydoğu Anadolu Bölgesi en yüksek anksiyete puanına sahip bölgedir. Kısa Semptom Envanteri Hostilite alt ölçeğinde alınabilecek en yüksek puan 35 iken Türkiye ortalaması 14.4 olarak bulunmuştur. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgeleri diğer bölgelere kıyasla istatistiksel olarak anlamlı biçimde yüksek hostilite puanına sahiptirler. Pozitif ve Negatif Duygulanım Ölçeği Pozitif Duygulanım alt ölçeğinde alınabilecek en yüksek puan 50 iken Türkiye ortalaması 30.4 olarak bulunmuştur. Güneydoğu Anadolu Bölgesi diğer bölgelere kıyasla istatistiksel olarak anlamlı biçimde düşük pozitif duygulanım puanına sahiptir. Pozitif ve Negatif Duygulanım

Ölçeği Negatif Duygulanım alt ölçeğinde alınabilecek en yüksek puan 50 iken Türkiye ortalaması 19.4 olarak bulunmuştur. Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri diğer bölgelere kıyasla istatistiksel olarak anlamlı biçimde yüksek negatif duygulanım puanına sahiptir.

SONUÇ: Geçmişte politik tercihler, seçmenlerin durumu, adayları ve vaatleri bilişsel işlemler ile değerlendirip risk-fayda analizi yaptıkları "rasyonel kararlar" olarak görülmekteydi (3). Günümüzde duyguların karar süreçlerinde büyük etkisi olduğu kabul edilmektedir. Politik psikolojide karar süreçlerini inceleyen "Afektif Zeka Kuramı"na göre yaratılan pozitif duygular, pasif yönelme ve eğilim sistemini aktif hale getirerek seçmeni aşına olduğu ve kendisine güvenli gelen sisteme kendiliğinden yöneltmektedir (4). Bu durum sezgisel süreçleri devreye sokarak derinlemesine analiz yapmadan sunulanı kabul yaratır. Korku, kaygı ve öfke gibi negatif duygular ise aktif bilişsel çaba ve analiz gerektiren "gözetleme sistemini" harekete geçirir. Böyle bir durumda birey olumsuzlukları daha çabuk fark ettiği ve önemseydiği tetikselik haline girer. Kaygılı ise daha fazla bilgiye ihtiyaç duyup araştırır. (4) Seçim kampanyalarında kullanılan sert söylemler, şiddet içeren görüntüleri, öfkeli yüz ifadeleri seçmenlerin korku ve kaygı gibi negatif duygularını artırmaktadır. Kaygısı arttıkça bireyler daha fazla bilgi ihtiyacı duymakta, bilgiye ulaşmak isterken belirsizlik ile karşılaştığında kaygı ve korkusu artmaktadır. Endişe ve korku altında, parti kimliği gibi politik alışkanlıklar yeterli güvenlik sağlamaz, böylece insanlar güvenli bir konum bulmak için mevcut bilgilere daha fazla dikkat ederler. Korkunun nedeni bir bireye varoluşsal bir tehdit oluşturuyorsa, korku savaşıma davranışına yol açabilir (5). Anksiyete uzaklaşmaya yol açarken, hostilite yaklaşma ve savaşıma yol açar.

Geniş bir katılım ile 81 ilde yürütülen bu çalışmada ulaşılan pozitif ve negatif duygu haritaları 31 Mart 2019 yerel seçim haritası ile büyük oranda örtüşmektedir. Duygulanım sistemleri nörobiyolojik / kültürel / genetik yatınlıklarla belirlenir ve çevresel uyaranlarla hızla aktive olabilir. Ülke geneline etkileyen aynı olay, coğrafi olarak farklı duygulanım yatınlıkları kümelenmesi nedeni ile farklı bölgelerde farklı duygusal sonuçlar ve farklı davranışsal tepkiler oluşturabilir. Pozitif duygulanım, negatif duygulanım, anksiyete, hostilite puanları ülkemizde büyük coğrafi farklılıklar gösterebilmektedir. Bu durumun nedenleri analiz edilmelidir. Politik psikoloji, toplumun karar verme davranışlarını incelerken baskın duygulanım ve duyguları dışı vurma biçimlerini de dikkate almalıdır.

Bu araştırma ülkemizde politik psikoloji alanında yapılmış en geniş çalışma olması nedeni ile önem taşımaktadır. Ancak sadece şehir merkezlerinde yürütülmüş olması, katılımcıların eğitim düzeyinin Türkiye ortalamasının üzerinde olması, genç nüfusun ağırlıkta olması, doğrudan seçmen davranışına yönelik soru bulundurmaması ve politik tercih ve rilerinin Yüksek Seçim Kurulu'ndan alınmış olması bazı sınırlılıklardır.

KAYNAKLAR

1. Redlawsk, D., & Pierce, D. (2017). Emotions and Voting. In K. Arzheimer, J. Evans, & M. S. Lewis-Beck (Eds.), Sage handbook of electoral behaviour. (pp. 406–432). Thousand Oaks: Sage Publishing.
2. Brader, T., & Marcus, G. (2013). Emotion and political psychology. In L. Huddy, D. Sears, & J. S. Levy (Eds.), The Oxford handbook of political psychology (2nd ed., pp. 165–204). New York: Oxford University Press.
3. Lodge, M., & Taber, C. (2013). The rationalizing voter. New York: Cambridge University Press.
4. Marcus, G. E., Neuman, W. R., & MacKuen, M. (2000). Affective intelligence and political judgment. Chicago: University of Chicago Press.
5. Brader, T. (2005). Striking a responsive chord: How political ads motivate and persuade voters by appealing to emotions. American Journal of Political Science, 49, 388–405.

Anahtar Kelimeler: Politik psikoloji, kaygı, korku, öfke, karar verme